

УДК: 342.84:351.86](477)

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909.2026.33.2.184>

Катерина Дмитрівна Янішевська

Кафедра кримінально-правових дисциплін та судочинства
Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету
Суми, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-3648-5543>

Дмитро Васильович Мурач

Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету
Суми, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4645-1275>

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті досліджується критичний вплив корупції на систему національної безпеки України та констатується неефективність чинних правових механізмів, направлених на протидію їй. Визначено, що головною вразливістю вказаної системи є корупційні практики, які, відповідно до наявної емпіричної бази, спричиняють відчутний деструктивний вплив на весь масив секторів національної безпеки. З'ясовано, що причиною такої ситуації є унікальна властивість корупції нейтралізовувати правові норми, зокрема ті, що спрямовані безпосередньо на боротьбу з нею. Автор пропонує оригінальну концептуалізацію феномену нейтралізації правових норм як пресупозиційної помилки (протиріччя) у правотворчому процесі. Зокрема, у дослідженні виявлено ключові пресупозиційні суперечності в нормах антикорупційної політики, а саме: ігнорування законодавцем нейробіологічної гетерогенності популяції щодо здатності до самоконтролю, що згідно із Загальною теорією злочинності (*General Theory of Crime*), є ключовим предиктором схильності до корупційного вибору – під час розробки норм щодо добору кадрів до антикорупційних органів, та генерації суміжних норм, що визначають організаційно-правові основи діяльності чинного адміністративно-правового механізму протидії корупції. У роботі запропоновано класифікацію антикорупційних стратегій за темпоральним критерієм на три парадигми: *Ex ante* (превентивна), *In itinere* (інтервенційна) та *Ex post* (реактивна). У межах аксіологічного підходу парадигму *Ex ante* визначено як пріоритетну. Дослідженням встановлено домінування парадигми *Ex post* у сучасній українській моделі антикорупційної діяльності та визначено ключові недоліки такого становища. На основі аналізу наукової літератури з досліджуваної тематики надано конкретні рекомендації щодо усунення виявлених прогалин. Акцентовано увагу на синергії застосування сучасних технологічних рішень, зокрема штучного інтелекту, для проведення мультимодального психологічного тестування, яке включає нейрофізіологічні маркери, для кандидатів, що претендують на посади публічного сектору з підвищеними

корупційними ризиками. Стаття може бути корисною для науковців, правників, політиків та експертів у сфері антикорупційної політики, адже зосереджена на висвітленні останніх наукових здобутків і сучасних трендів щодо детермінації та превенції корупції.

Ключові слова: корупція; національна безпека України; протидія корупції; пресупозиційний аналіз норм права; нейтралізація норм права; превенція корупції.

Kateryna D. Yanishevskya

*Department of Criminal Legal Disciplines and Proceedings
Academic and Research Institute of Law
Sumy State University
Sumy, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-3648-5543>*

Dmytro V. Murach

*Academic and Research Institute of Law
Sumy State University
Sumy, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4645-1275>*

THE ANTI-CORRUPTION COMPONENT OF NATIONAL SECURITY ASSURANCE IN UKRAINE

Abstract. *This article investigates the critical impact of corruption on Ukraine's national security framework and establishes the inefficacy of existing legal mechanisms designed to combat it. Corruption practices are identified as the primary vulnerability of the aforementioned system, capable of compromising any sphere of national security. It is determined that the root cause of this predicament is the unique capacity of corruption to neutralize legal norms, particularly those explicitly aimed at its suppression. The author proposes an original conceptualization of the phenomenon of legal norm neutralization as a presuppositional error (contradiction) within the law-making process. The study reveals key presuppositional contradictions in anti-corruption policy norms. Specifically, it identifies the legislator's disregard for the neurobiological heterogeneity of the population regarding self-control capacity – which, according to the General Theory of Crime, is a key predictor of propensity for corrupt behavior – during the development of recruitment standards for anti-corruption bodies and the generation of related norms defining the organizational and legal foundations of the current administrative-legal anti-corruption mechanism. Based on an analysis of relevant scientific literature, specific recommendations are provided to bridge the identified gaps. Emphasis is placed on the synergistic application of modern technological solutions, particularly artificial intelligence, for conducting multimodal psychological testing – incorporating neurophysiological markers – for candidates seeking public sector positions with elevated corruption risks. The paper proposes a classification of anti-corruption strategies based on a temporal criterion into three paradigms: Ex ante (preventive), In itinere (interventional), and Ex post (reactive). Within an axiological approach, the Ex ante paradigm is defined as the priority. The research establishes the dominance*

of the Ex post paradigm in the contemporary Ukrainian model of anti-corruption activity. This article is of value to scholars, legal practitioners, policymakers, and experts in anti-corruption policy, as it focuses on highlighting the latest scientific achievements and contemporary trends in methodologies for the determination and prevention of corruption.

Keywords: *corruption; national security of Ukraine; anti-corruption; presuppositional analysis of legal norms; neutralization of legal norms; corruption prevention.*

ВСТУП

Національна безпека України згідно п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII становить «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз» [1]. Її забезпечення відбувається через реалізацію правових приписів спеціального законодавства, що в сукупності складає окремий правовий інститут. Останній, і будь-який інститут права, має ієрархічну структуру своїх компонентів (джерел права), що походить із принципу правової держави (ст. 1 Конституції України) і передбачає сувору підпорядкованість нормативних актів (п. 4.1 Рішення Конституційного Суду України від 19.06.2001 № 9-рп/2001) [2]. Найвищим із них є Конституція України, яка в статтях 1, 2, 16, 17, 18 і 92 визначає основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, які гарантуватимуть суспільству і кожному громадянину захист від загроз [3]. Подальшого розвитку положення Конституції отримують у законах України, підзаконних актах та інших нормативно-правових і нормативних актах органів державної влади та місцевого самоврядування.

Предмет регулювання вказаної системи джерел права охоплює увесь спектр суспільних відносин, унормування яких необхідне для підтримання належного існування і забезпечення оптимального функціонування суспільства та державного апарату України (п. 1 Розд. I Стратегії національної безпеки України) [4]. Відповідно заходи спрямовані на нівеляцію всіх потенційних ризиків і загроз на шляху до втілення вказаних цілей, як і будь-які правила (настанови), що сформульовані (проявлені) в нормах права, можуть бути нейтралізовані корупцією [5].

Емпіричний аналіз засвідчує, що корупція в Україні трансформувалася в ключовий фактор ерозії національної безпеки. Її деструктивний вплив носить наскрізний характер, охоплюючи всі сфери національної безпеки: від зниження обороноздатності та компрометації розвідувальних операцій до деградації людського капіталу та критичної інфраструктури. Системні зловживання (непрозорі закупівлі, тіньові схеми, інституційна бездіяльність) нівелюють ефективність будь-яких, у тому числі й потенційних, безпекових інновацій. Відтак антикорупційна стратегія має розглядатися не як окремий напрям реформ, а як імперативна передумова існування та дієвості архітектури національної безпеки держави.

Водночас наявність потужної кримінально-правової бази та спеціалізованого адміністративно-правового механізму протидії корупції в Україні, навіть із роз-

ширенням повноважень відповідних органів у період дії воєнного стану, з огляду на оцінки спеціалізованих міжнародних інституцій [6], не змогли суттєво вплинути на катастрофічний рівень корупції в країні. Указане робить ідентифікацію детермінантів нейтралізації правової бази протидії корупції в Україні ключовою проблемою українських реалів, на вирішення якої направлено назване дослідження.

1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Незважаючи на існування розвиненої архітектури кримінально-правової й адміністративної превенції, емпіричні показники корупційної динаміки в Україні демонструють у край низьку ефективність чинного нормативного базису, що в умовах екзистенційних викликів воєнного часу каталізувало сплеск науково-дослідницького інтересу до цієї проблематики [7].

Так, сучасний науковий дискурс фокусується на аналізі екзогенних факторів стримування, зокрема функціональної ролі громадянського суспільства [8] та інституту розслідувальної журналістики [9], а також на оцінці ефективності технократичних рішень, таких як імплементація електронного врядування на базі екосистеми «Дія» [10], глобальна цифровізація адміністративних процедур [11] та інтеграція новітніх цифрових інструментів транспарентності [12]. Поряд із цим у науковій спільноті кристалізується консенсус щодо необхідності вдосконалення методологічного апарату розслідування високолатентних корупційних злочинів [13] та повної ревізії державної антикорупційної стратегії [14], що зумовлено виявленими фактами імітації реформаторських процесів [15] і феноменом «законодавчої нейтралізації» правових норм, який призводить до інструменталізації державних механізмів корупційними акторами [16].

Секторальний аналіз підтверджує системну ураженість ключових сфер життєдіяльності: від містобудування [17] та авіації [18] до гуманітарного [19], науково-освітнього [20–21], оборонного [22] та медичного секторів [23], включаючи ризики у сфері праці [24] та при адмініструванні використання міжнародної допомоги [25].

Соціологічні зрізи сприйняття корупції [26–27] свідчать про кризу легітимності існуючих інституцій [28–29] та виникнення механізму «подвійної обумовленості» у відносинах із західними партнерами [30].

Ураховуючи специфіку корупціогенних факторів воєнного часу [31], стає очевидним, що конвенційна нормативно-позитивістська модель вичерпала свій регуляторний потенціал і потребує докорінного переосмислення, що актуалізовано в новому мультидисциплінарному підході: цей напрям пропонує досліджувати фундаментальні нейрогенні [32–34], поведінкові [35–36], когнітивно-психологічні [37–38], ендокринні [39] й еволюційно-антропологічні [40] детермінанти девіантної поведінки, включаючи пошук психофізіологічних маркерів схильності до корупції [41], що формує підґрунтя для міждисциплінарної інтеграції законо-

давчих і судово-медичних інституцій [42] і становить наразі найбільш перспективний сегмент академічного напрацювання у питанні протидії корупції в світі.

2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

У процесі підготовки цієї наукової роботи використано комплекс сучасних загальнонаукових і спеціально-правових методів дослідження, що забезпечили всебічне, логічно структуроване й аналітично обґрунтоване висвітлення проблематики протидії корупції як елементу забезпечення національної безпеки України.

Для з'ясування місця антикорупційних норм у системі забезпечення національної безпеки застосовано *формально-догматичний* метод. Завдяки йому проаналізовано ієрархічну структуру законодавства України (Конституція, ЗУ «Про національну безпеку України», галузеві кодекси) та виявлено, що декларативні норми безпеки фактично нейтралізуються корупційними практиками.

Метод *класифікації* дозволив систематизувати наявні антикорупційні стратегії за темпоральним критерієм на три парадигми: *Ex ante (превентивна)*, *In itinere (інтервенційна)* та *Ex post (реактивна)*, виділивши їхні специфічні ознаки залежно від моменту реагування на правопорушення.

Використання *аксіологічного* методу стало ключовим для оцінки ефективності державних стратегій протидії злочинності. Спираючись на засади утилітарної етики (максимізація загального блага), було проведено ранжування стратегічних парадигм (*Ex ante*, *In itinere*, *Ex post*). Це дозволило обґрунтувати неефективність домінуючої в Україні репресивної моделі (*Ex post*) та довести етичну та прагматичну перевагу превентивної моделі (*Ex ante*), яка спрямована на упередження шкоди.

Задля пояснення механізму недієвості правових норм застосовано підхід *логіко-семантичного аналізу*, зокрема за допомогою методу *екстраполяції* його було адаптовано під особливості юридичної науки, наслідком чого було введення нового методу пресупозиційного аналізу норм права. Це дало змогу ідентифікувати «пресупозиційну помилку» законодавця, який хибно припускає наявність однакового рівня вольового самоконтролю в усіх суб'єктів права. Для ілюстрації меж ефективності правового регулювання використано метод *мисленневого експерименту* («Дихотомія юридичного та природного закону»), що унаочнив неможливість виконання юридичних приписів, які суперечать біологічній природі людини.

Важливу роль у роботі відіграв *міждисциплінарний синтез*. Інтеграція положень *General Theory of Crime* (Загальної теорії злочинності) та даних сучасних нейробіологічних досліджень (щодо дисфункцій префронтальної кори та роботи дофамінергічної системи) дозволила розглядати корупційну поведінку не лише як правову девіацію, а як біологічно детермінований феномен. Метод *моделювання* використано при розробці пропозицій щодо впровадження новітніх систем скринінгу державних службовців із застосуванням технологій штучного інтелекту й аналізу нейрофізіологічних маркерів.

Емпіричну базу дослідження склали результати соціологічних опитувань, звіти міжнародних антикорупційних інституцій, статистичні дані щодо наслідків корупції в різних секторах національної безпеки України, а також репрезентативний корпус наукових досліджень, присвячений проблематиці нейропсихології та кримінології корупції.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Ключовим завданням правової держави є встановлення та підтримка правопорядку. Інструментом контролю за правопорядком у такому суспільстві виступають механізми утвердження нормативних обмежень волі його членів, зокрема констатація нормативної заборони на вчинення певних дій. Формою *ultima ratio* такої заборони є криміналізація, тобто надання якійсь дії або бездіяльності статусу протиправної [43]. У національній системі права України, залежно від ступеня суспільної небезпеки, ці протиправні діяння диференціюються за висхідною: від адміністративних правопорушень до кримінальних проступків і, зрештою, злочинів (останні, з яких також поділяються за тяжкістю). На протидію ним державна влада розробляє і затверджує окремі стратегії та створює спеціалізований апарат із державних органів та інституцій, що їх реалізують.

Концептуально стратегії протидії злочинності можна класифікувати за темпоральним критерієм відносно моменту вчинення злочину на:

– *Ex ante* (від лат. «до події») – превентивна (профілактична) парадигма. Включає комплекс заходів, спрямованих на виявлення й усунення глибинних причин і умов (детермінант), що сприяють вчиненню злочинів. Метою є мінімізація криміногенних ризиків і зниження самої вірогідності злочинних посягань до їх фактичного початку;

– *In itinere* (від лат. «під час події») – парадигма припинення (інтервенційна). Це заходи безпосереднього втручання та реагування на злочин, що вчиняється в реальному часі. Ключове завдання – негайне припинення протиправного діяння, затримання правопорушника «на гарячому» (або «по гарячих слідах») і мінімізація шкоди, що завдається;

– *Ex post* (від лат. «після події») – реактивна (репресивно-відновлювальна) парадигма. Охоплює всю діяльність, пов'язану з опрацюванням наслідків уже вчиненого злочину. Це включає розслідування, кримінальне переслідування, притягнення винних до юридичної відповідальності (покарання), а також заходи з відновлення порушених прав потерпілих і запобігання рецидивам.

Для визначення найбільш релевантної з-поміж наявних парадигм пропонуємо застосувати аксіологічний підхід: ранжування наявних альтернатив від гіршої до кращої на основі критерію відповідності визначеним ціннісним орієнтирам. Так, оскільки правова система України належить до континентальної (романо-германської) правової традиції, доцільно концептуалізувати її ціннісну основу на засадах утилітарної етики. Фундаментальним принципом останньої є максимізація загального блага (суспільної користі) для найбільшої кількості людей [44].

У такий спосіб із урахуванням контексту нашого дослідження ми можемо операціоналізувати цей абстрактний етичний принцип через конкретний кількісний показник – мінімізацію числа постраждалих осіб (тобто осіб, яким було завдано шкоди або чиї блага не були збережені).

За таких обставин аналіз конкуруючих парадигм зводиться до наступного: превентивна парадигма спрямована на нівелювання самої можливості настання правопорушення, що в ідеалі забезпечує нульову кількість постраждалих; парадигма припинення спрямована на зупинку вже розпочатого протиправного діяння, а це, враховуючи існування правопорушень із формальним складом, необов'язково має наслідком відсутність постраждалих; реактивна парадигма фокусується на роботі з наслідками, що *a priori* передбачає наявність постраждалих. Відповідно лише парадигма *Ex ante* повною мірою відповідає визначеному фундаментальному принципу утилітарної етики.

Однак українська модель протидії злочинності суворо прив'язана до формальних критеріїв злочинності, що відображається в приматі застосування заходів саме парадигми *Ex post* над усіма іншими. Зокрема, якщо йдеться про адміністративні та кримінальні правопорушення (які є взаємодоповнюючими, і з якими класично асоціюють термін «злочин» в українському праві), то згідно частин 1–2 ст. 11 Кримінального кодексу України таким визнається тільки «передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення. Не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, яка хоча формально й містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі» [45]; згідно ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративним правопорушенням (проступком) визнається «протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління, і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності» [46].

Структурно обидва з наведених видів правопорушень складаються з 4 елементів: суб'єкт (особа), суб'єктивна сторона (характеристика волі особи), об'єкт (частина навколишнього світу, на яку посягається), об'єктивна сторона (проявлення волі). Формальна артикуляція сутності конкретної дії чи бездіяльності, що визнається за протиправну, – є об'єктивна сторона правопорушення. Пресупозиція, тобто обов'язкові обставини, без яких таке втілення волі особи неможливе, складає всі інші елементи. Тобто норма правопорушення генерується наступним чином: певна дія чи діяння «X» спочатку артикулюється за допомогою формальної мови (гіпотеза); надалі визначаються її пресупозиціональні елементи та їх підводять у відповідність до вже наявних правових постулатів (диспозиція); додається санк-

ція. Згідно з таким підходом диспозиція сама по собі не впливає на дійсне (тобто не має онтологічної сили), а є лише умовою для активації санкції. У цій інтерпретації формальна заборона «не вчиняти «X» відсутня. Вона не існує й як самостійний імператив і як реальний важіль впливу, а є лише логічною передумовою для застосування санкції. Відповідно норма-заборона зводиться до прагматичної конструкції *Ex post*: якщо за обставин «Y» (гіпотеза) суб'єкт вчиняє «X» (диспозиція), то до нього застосовується «P» (санкція). Втілюють санкцію щодо суб'єкта уповноважені на це органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Відповідно завдання щодо державної протидії злочинності в Україні зводиться виключно до людського фактору в державному апараті: чи буде уповноважена особа слідувати імперативним настановам чи ні. Легальна поведінка передбачає неухильне слідування нормам закону. Натомість у контексті державного управління свідоме відхилення від законної процедури, зумовлене приватним інтересом або метою отримання неправомірної вигоди, кваліфікується як корупційне діяння.

Саме ця девіантна поведінка сприяє формуванню системних дисфункцій у державному управлінні. Першопричиною вбачається специфічна властивість корупції, що вирізняє її з-поміж інших правопорушень: здатність нейтралізувати будь-які норми права, в тому числі ті, що направлені на протидію їй самій (проактивні правові засоби). Формалізований аргумент щодо неефективності проактивних антикорупційних заходів можна представити у вигляді наступного силлогізму:

P1. Іманентною (сутнісною) характеристикою корупції є нейтралізація нею регулятивного впливу норм права.

P2. Проактивні правові засоби протидії корупції об'єктивуються (експлікуються) у нормах права.

C1. Отже, корупція здатна нейтралізувати дію саме тих норм, які покликані проактивно їй протидіяти [5].

Як випливає з наведеного аргументу, корупція генерує умови для деформації правового поля, в якому формально чинні антикорупційні механізми стають фактично недієздатними (нейтралізованими). У сукупності це знищує жодні гарантії виконання посадовими особами органів антикорупційного апарату приписів законодавства. Разом з тим це нівелює будь-які гарантії дотримання посадовими особами, зокрема й антикорупційного апарату, відповідних законодавчих приписів. Відтак існують обґрунтовані сумніви щодо того, що актуальна модель протидії корупції в Україні, особливо в її реактивній частині (парадигмі *Ex ante*), має хоч якийсь реальний вплив на поточну ситуацію з корупцією в країні.

Відтак робота в межах покращення нинішньої ситуації з протидії корупції в Україні має фокусуватися на 2 цілях: подолання феномену нейтралізації норм права корупцією та зміні домінуючої парадигми стратегії протидії корупції з *Ex post* на *Ex ante*.

З приводу першого варто першочергово вказати, що сам феномен нейтралізації норм права доволі погано вивчений. Наразі серед авторів можемо відмітити

напрацювання В. Старинського, який під такою розуміє «використовувану в нормотворчій діяльності уповноваженими суб'єктами сукупність засобів та прийомів, за допомогою яких установлюються перепони для досягнення нормою права результату, що запрограмований нормотворцем. Головними ознаками нейтралізації норм права є те, що це – використовувана в нормотворчій діяльності сукупність засобів та прийомів; те, що суб'єктами, які можуть скористатись цими прийомами та засобами, є суб'єкти нормотворчості; те, що в результаті використання прийомів та засобів нейтралізації норм права вона не виконує покладеної на неї функції та не досягає результату, що запрограмований нормотворцем» [47]. Таким чином, у концепції вказаного автора, феномен нейтралізації зводиться до свідомої деструктивної діяльності нормотворця. Йдеться про умисне імплементавання в правові конструкції латентних «гальмівних механізмів», що блокують або ускладнюють процес реалізації правових приписів. На нашу думку, такий підхід не дозволяє виділити всі можливі випадки, котрі зовнішньо виглядають як нейтралізація норм права, оскільки феномен нейтралізації не завжди детермінований виключно протиправною мотивацією законодавця за наступних причин: видається методологічно неможливим верифікувати, що всі випадки дисфункції норм індуковані саме протиправним умислом на етапі їх створення. Дисфункція норми може бути наслідком пресупозиційної помилки (*error of presupposition*) у процесі правотворчості.

Тобто законодавець, діючи *bona fide* (із легальними інтересами), міг не врахувати об'єктивні фактори, що ставлять під сумнів саму можливість дотримання норми її адресатами. Причиною також можуть бути логічні або фактологічні помилки у фундаментальних передумовах, на яких базувалася відповідна правова конструкція.

Для ілюстрації меж ефективності правового регулювання доцільно застосувати метод мисленнєвого експерименту. Назвемо такий експеримент «Дихотомія юридичного та природного закону». Суть його зводиться до наступного: як відомо, існують фундаментальні фізіологічні потреби, задоволення яких є необхідною умовою біологічного виживання людини. Яскравим прикладом є потреба людини в достатній кількості їжі. Визначимо критичний мінімум енергетичної цінності раціону на рівні 1000 ккал на добу, зменшення якого призведе до летальних наслідків для абсолютної більшості індивідів. Уявімо гіпотетичний нормативно-правовий акт (закон «X»), що імперативно встановлює заборону на споживання їжі понад указаний критичний ліміт (1000 ккал). Прогнозованим наслідком введення такої норми стане її тотальне ігнорування адресатами. Причина такого правового нігілізму криється не в девіантній поведінці суб'єктів, а в біологічному детермінізмі. Цей експеримент демонструє класичний приклад помилки у передумовах (пресупозиціях) правової норми. Ефективність норми права обмежена об'єктивною спроможністю адресата виконати її приписи, що, у свою чергу, детермінується природою людини. Цей принцип екстраполюється і на ширший контекст: будь-яка правова конструкція, що вступає в колізію з фундаментальни-

ми законами природи (біологічними, хімічними чи фізичними), є апріорі нежиттєздатною. У випадках, коли юридичний імператив суперечить об'єктивним законам буття, очікування легальної поведінки від суб'єктів права є безпідставним, а сама норма приречена на неминучу нейтралізацію.

Відтак, якщо ми маємо певну норму «X», яку на практиці дуже часто порушують, то згідно запропонованого концепту це вказує на наявність пресупозиційних помилок (протиріччя) у формулюванні «X». Указані протиріччя виявляються при редукції формулювання норми «X» до більш фундаментальної терміно-системи, тобто зображення її мовою фундаментальних наук.

Для проведення пресупозиційного аналізу варто спочатку ідентифікувати саму норму, що аналізується. Як ми згадували раніше, увесь масив чинної моделі протидії корупції в Україні зводиться виключно до людського фактору в державному апараті, а саме: вибору певного представника влади вчиняти згідно закону або його порушити, тобто у нашому випадку вчинити корупційний вибір чи ні. Виходячи з розуміння ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII корупція є використання особою, що має статус уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування або такої, що прирівнюється до неї, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей із метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, аналогічного з нею статусу, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам із метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей [48]. Тобто корупція є вибором особи вчиняти певну дію незважаючи на можливі катастрофічні наслідки для неї в майбутньому. У такому світлі вона постає як певна поведінка, що в свою чергу вже є предметом досліджень біології та її субдисциплін (за ієрархією наук О. Конта).

Так, поведінка являє собою «самостійний рух, що забезпечує функціональну взаємодію між твариною та її середовищем» [49]. В академічному середовищі наразі існує значна кількість класифікацій поведінки на різні види за конкретними критеріями. Однак нас цікавить саме той аспект, який безпосередньо корелює з корупцією, а саме: нехтування ризиком заради отримання потенційної значної вигоди. Вибудовуючи причинно-наслідковий зв'язок, слід зазначити, що оскільки корупція передбачає порушення встановлених законодавчих імперативів, вона першочергово кваліфікується як протиправна поведінка. У соціологічній площині будь-яка протиправна діяльність є різновидом девіантної поведінки, тобто такої, що відхиляється від загальноприйнятих соціальних норм.

Хоча корупційні діяння часто мають ознаки спланованості, у контексті поведінкових наук такий вибір можна інтерпретувати як ірраціональний (або такий, що демонструє обмежену раціональність) [50]. Ця ірраціональність редукується до біологічного виміру в якості патології й на рівні психіки проявляється через

когнітивне викривлення, відоме як гіперболічне дисконтування: суб'єкт надмірно знецінює майбутні ризики (кримінальна відповідальність, втрата репутації) на користь отримання миттєвої винагороди (неправомірної вигоди) [51]. Така нездатність відтермінувати задоволення й ігнорування довгострокових наслідків, згідно із Загальною теорією злочинності (General Theory of Crime) М. Готтфредсона та Т. Хірші, є прямим індикатором дефіциту вольової регуляції [52]. Отримане доводить, що в основі корупційного вибору лежить психологічний конструкт низького рівня самоконтролю, який актуалізується в умовах наявності сприятливих ситуативних можливостей (спокус). Згідно Загальної теорії злочинності концепт самоконтролю містить у собі 6 рис особистості, таких як імпульсивність, схильність до ризику, егоцентризм, нездатність стримувати гнів, а також надання переваги простим завданням і фізичній активності [53].

У сучасній психології для операціоналізації зазначених характеристик застосовується широкий спектр метричних систем. Зокрема, для оцінки імпульсивності та самоконтролю використовуються такі інструменти, як Multimodal Objective Assessment of Impulsivity, UPPS-P Impulsive Behavior Scale, Adjustable Impulsivity Scale (AIMS), The Momentary Impulsivity Scale, The Impulsive Behavior Short Scale – 8 (I-8), Assessing Impulsivity Measurement (UPPS-P-20-R). Для вимірювання вольової регуляції застосовують The Brief Self-Control Scale (BSCS), The Multidimensional Self-Control Scale (MSCS) та класичну Self-Control Scale (SCS). Окремі аспекти, такі як схильність до ризику та егоцентризм, оцінюються за допомогою Risk Propensity Scale (RPS), Selflessness/Self-centeredness Inventory (SSI-T) та State-Trait Anger Expression Inventory-2 (STAXI-2).

Наразі в Україні відсутня практика детальної психометричної перевірки претендентів навіть на посади з підвищеним корупційним ризиком. Більше того, чинне законодавство дозволяє особам, що були вже засуджені за вчинення корупційних правопорушень, бути призначеними на посади в головних антикорупційних органах: згідно п. 2 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» особа не може бути призначена на посаду в Національному бюро, якщо на неї протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією [54].

Однак, попри доволі розвинену в академічному середовищі систему психометричних інструментів, вони мають суттєвий недолік – суб'єктивність (ефект соціальної бажаності відповідей). Перспективу подолати бар'єр людського фактору мають лише мультимодальні тестування, а також індивідуальні багатофакторні тестування з використанням технологій штучного інтелекту. Водночас усі шість вищезазначених характеристик низького самоконтролю мають чіткі біологічні кореляти, які є значно більш валідними й об'єктивними предикторами поведінки. Так, наразі дослідження у галузі нейрокримінології вказують на те, що дефіцит самоконтролю детермінується дисфункцією виконавчих функцій мозку, зокрема наголошується на зниженій активності або пошкодженнях медіальної орбітофронтальної кори (mOFC) [55], порушенням дофамінергічної передачі у смугасто-

му тілі (*striatum*) [56] тощо. Дослідження функціональної нейровізуалізації процесів саморегуляції та її порушень свідчать про те, що саморегуляція ґрунтується на балансі між ділянками мозку, які репрезентують винагороду, значущість та емоційну цінність стимулу, і префронтальними ділянками, пов'язаними із самоконтролем. Коли цей баланс зміщується на користь висхідних (*bottom-up*) імпульсів – або через недостатню активацію префронтальних контрольних зон, або через надмірно сильний імпульс (наприклад, вигляд і запах сигарет для курця, який утримується від паління), – ймовірність зриву саморегуляції зростає [57]. Указані дані дають підстави стверджувати, що рівень резистентності особи до корупційного вибору детермінується фундаментальними психофізіологічними змінними. Такий підхід підтверджує думку про те, що здатність дотримуватися нормативних приписів і протистояти корупційним впливам (спокусам, стимулам) є біологічно неоднорідною серед населення. У свою чергу, це надає теоретичний фундамент для підтримки парадигмального зсуву в антикорупційній політиці: переходу від універсальних нормативно-правових заборон до впровадження науково-орієнтованої моделі превенції та прогнозування корупційної поведінки.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було визначено, що чинна юридична дефініція визначає корупцію як використання особою наданих їй службових повноважень із метою одержання неправомірної вигоди. Прихована пресупозиція закону в цьому разі передбачає, що законодавець *a priori* припускає, що кожен суб'єкт, ознайомлений із заборонами та загрозою покарання, здатен утриматися від спокуси її порушити. Тобто закон передбачає наявність у всіх суб'єктів однакового та достатнього рівня вольового контролю, що при редукації вказаних положень до рівня більш фундаментальних наук не підтвердилося. Більше того, наразі немає жодних переконливих доказів, що нинішня конвенційна нормативно-позитивістська модель протидії корупції взагалі має хоч якийсь позитивний вплив на корупцію, а не як указують окремі дослідження є фіктивним державним механізмом у руках корупційного політичного сегменту.

Відповідно для реалізації парадигми *Ex Ante* (попередження порушення до його вчинення) необхідно змістити фокус із реактивного покарання на проактивну діагностику. Самоконтроль і стриманість (як здатність особи до рефлексії над власним вибором) можливо операціоналізувати через об'єктивні незалежні вимірювані змінні (біомаркери). Це відкриває перспективу побудови прогностичних моделей, які дозволять із високою точністю оцінити схильність особи до вчинення корупційного правопорушення ще на етапі допуску до виконання функцій держави, мінімізуючи вплив людського фактору через науково обґрунтований відбір кадрів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Факт визнання нейробиологічної гетерогенності популяції у контексті здатності до самоконтролю актуалізує питання щодо доцільності розробки спеціалізованих

протоколів нейрокогнітивного скринінгу для кандидатів на посади з високим корупційним ризиком. Якщо дисфункція в окремих ділянках мозку та дисбаланс у системі винагороди є об'єктивними корелятами схильності до імпульсивних (у т.ч. протиправних) рішень, то традиційні методи відбору, що базуються виключно на аналізі професійних компетенцій та декларативних психологічних тестах, видаються недостатніми для забезпечення доброчесності публічної служби. Відтак перспективним напрямом подальших розвідок є створення прогностичних моделей на базі штучного інтелекту, які б інтегрували дані мультимодального тестування (айтрекінг, мікровирази обличчя, латентний час реакції на стимули-спокуси) із нейрофізіологічними маркерами.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Немає

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII (станом на 05.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 29.11.2025).
- [2] Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 93 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення абзацу другого пункту 2 про визначення стажу наукової роботи «з дати присудження наукового ступеня або присвоєння вченого звання» Постанови Кабінету Міністрів України «Про перелік посад наукових працівників державних наукових установ» від 19.06.2001 № 9-рп/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-01#Text> (дата звернення: 29.11.2025).
- [3] Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (станом на 01.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 29.11.2025).
- [4] Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 (станом на 07.01.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 29.11.2025).
- [5] Мурач Д. В. Аргумент неефективності проактивних правових засобів як способів протидії корупції. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів* : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 23–24 трав. 2024 р.). / редкол.: А. М. Куліш, В. В. Миргород, А. Р. Голоха. Суми : Сумськ. держ. ун-т, 2024. С. 187–192. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/96385>.
- [6] Our Work In Ukraine. *Transparency International*. URL: <https://www.transparency.org/en/countries/ukraine> (access date: 29.11.2025).
- [7] Belyaev D., Villeneuve J. P., Mugellini G. Framing corruption in Ukraine: a two-decade scoping review of academic and organizational perspectives. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*. 2025. No. 33(1). P. 109–128. URL: <https://doi.org/10.1080/25739638.2025.2457818>.
- [8] Khambekova K., Los A. Huss O. Corruption framing and formation of action strategies: case of regional civil society organizations in Ukraine. *Crime Law Soc Change*. 2021. No. 76. P. 277–297. URL: <https://doi.org/10.1007/s10611-021-09966-x>.

- [9] Soldatenko I, Chub O, Kopina O. Journalism and the Right to Information as Tools for Combating Corruption in Ukraine: Assessment of Media Access to Anti-Corruption Authorities. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2025. No. 8(2). P. 9–37. URL: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-8.2-a000103>.
- [10] Marysyuk K., Tomchuk I., Denysovskiy M., Geletska I., Khutornyi B. «Diia. Digital state» and E-Government Practices as Anti-Corruption Tools in Ukraine. *WSEAS Transactions on Environment and Development*. 2021. No. 17. P. 885–897. URL: <https://doi.org/10.37394/232015.2021.17.83>.
- [11] Kravtsov S., Orobets K., Shyshpanova N., Vovchenko O., Berezovska-Chmil O. Progress and Challenges in Combating Corruption in Ukraine: Pathways Forward. *Journal of Strategic Security*. 2024. No. 17(2). P. 28–43. URL: <https://doi.org/10.5038/1944-0472.17.2.2223>.
- [12] Belyaev D., Villeneuve J. P., Mugellini G. Framing corruption in Ukraine: a two-decade scoping review of academic and organizational perspectives. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*. 2025. No. 33(1). P. 109–128. URL: <https://doi.org/10.1080/25739638.2025.2457818>.
- [13] Vaitsekhovska O., Iakymchuk N., Shchokin Y., Vorotina N., Korchak N. Combating corruption in the public sector: international legal standards and their implementation in the legislation of Ukraine. *Studies of Applied Economics*. 2021. No. 39(6). URL: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5302>.
- [14] Kisil Z., Tarasenko O. International experience in preventing porruption as a vector for creating a national anti-corruption strategy in Ukraine. *Social and Legal Studios*. 2022. No 5(3). P. 9–15. URL: <https://doi.org/10.32518/2617-4162-2022-5-3-9-15>.
- [15] Králiková M. Importing EU norms: the case of anti-corruption reform in Ukraine. *Journal of European Integration*. 2021. No. 44(2). P. 245–260. URL: <https://doi.org/10.1080/07036337.2021.1872559>.
- [16] Holovach V., Holovach T. Działalność ustawodawcza i korupcja na Ukrainie. *Krytyka Prawa. Niezależne Studia Nad Prawem*. 2021. No. 13(3). P. 159–175. URL: <https://doi.org/10.7206/KP.2080-1084.478>.
- [17] Varnalii Z., Onyshchenko S., Maslii O., Filonych O. Prerequisites for Shadowing and Corruption in the Construction Business of Ukraine. In Onyshchenko V., Mammadova G., Sivitska S., Gasimov A. (Eds). *Proceedings of the 3rd International Conference on Building Innovations. ICBI 2020. Lecture Notes in Civil Engineering*. Vol. 181. Springer, Cham. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-85043-2_73.
- [18] Syniavska O., Pushko O. Some Issues of Corruption Risk Assessment in the Activities of State Bodies, Legal Entities (in Case Study of the Aviation Industry of Ukraine). In Nechyporuk M., Pavlikov V., Kritskiy D. (Eds). *Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering – 2021. ICTM 2021. Lecture Notes in Networks and Systems*. Vol. 367. Springer, Cham. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-94259-5_52.
- [19] Nadtochyieva A. Features Of The Criminal-Legal Characteristics Of The Provisions Of Part 2 Of Article 201–2 Of The Criminal Code Of Ukraine In The Context Of Combating Corruption In Ukraine. *European Political and Law Discourse*. 2022. No. 9. P. 98–106. URL: <https://doi.org/10.46340/eppd.2022.9.6.7>.
- [20] Karaman O., Kurylo V., Yurkiv Y., Stepanenko V., Stepanenko V. Prospects for overcoming academic dishonesty in Ukraine in order to eliminate corruption and shadow schemes. *Scientific Herald of Uzhhorod University. Series «Physics»*. 2024. No. 55. P. 1018–1028. URL: <https://doi.org/10.54919/physics/55.2024.101hf8>.

- [21] Hasiuk I., Darmanska I., Nahorny Y. Factor analysis of causes of corruption risks in the educational and scientific sphere of Ukraine. *International Journal of Educational Development*. 2023. No. 100. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2023.102803>.
- [22] Astramowicz-Leyk T., Nagornyak T., Natalina N., Osmolovska A., Yurkovsyi V. Anti-Corruption Policy in Ukraine During the War with. *Prawo i Więź*. 2023. No. 3(46). P. 551–575. URL: <https://doi.org/10.36128/PRIW.VI46.660>.
- [23] Vindman E. Corruption in the United States and Ukraine. *Grand Corruption*. London, 2024. P. 84–87. URL: <https://doi.org/10.4324/9781032719344-8>.
- [24] Getman A., Kostohryz Y., Yaroshenko O., Protsiuk I., Nesterovych O. Corruption offences in the labour sector in Ukraine. *Kriminologija & socijalna integracija*. 2025. Vol. 33. No. 1. P. 72–84. URL: <https://doi.org/10.31299/ksi.33.1.4>.
- [25] Cifuentes-Faura J. Government transparency and corruption in a turbulent setting: The case of foreign aid to Ukraine. *Governance*. 2024. No. 37(2). P. 659–670. URL: <https://doi.org/10.1111/gove.12835>.
- [26] Rieznik S., Lee H.-B. Citizens' Perception of Corruption and Transparency as Determinants of Public Trust in Local Government in Ukraine. *Hrvatska i komparativna javna uprava*. 2021. Vol. 21. No. 2. P. 225–258. URL: <https://doi.org/10.31297/hkju.21.2.2>.
- [27] Gisladdottir J., Sigurgeirsdottir S., Ragnarsdóttir K. V., Stjernquist I. Economies of Scale and Perceived Corruption in Natural Resource Management: A Comparative Study between Ukraine, Romania, and Iceland. *Sustainability*. 2021. No 13(13). URL: <https://doi.org/10.3390/su13137363>.
- [28] Pop-Eleches G., Robertson G. Do reforms reduce corruption perceptions? Evidence from police reform in Ukraine. *Post-Soviet Affairs*. 2024. No. 40(5). P. 345–361. URL: <https://doi.org/10.1080/1060586X.2024.2321833>.
- [29] Markovska A., Serdiuk O., Soldatenko I. Trust as a weapon of war: fighting corruption and corporate crime in Ukraine. *Crime Law Soc Change*. 2025. No. 83. URL: <https://doi.org/10.1007/s10611-024-10191-5>.
- [30] Richter M. M. «Call the Bluff» or «Build Back Better» – Anti-corruption reforms in post-war Ukraine. *Global Policy*. 2023. No. 14. P. 611–622. URL: <https://doi.org/10.1111/1758-5899.13251>.
- [31] Holovkin B. M., Semenyshyn M., Tavolzhanskyi O. V., Lysodyed O. V., Smetanina N. V. Fight against Corruption-Related Crimes in Wartime in Ukraine. *International Annals of Criminology*. 2023. No. 61(3-4). P. 384–409. URL: <https://doi.org/10.1017/cri.2023.31>.
- [32] Hu Y., Hu C., Derrington E., Corgnet B., Qu C., Dreher J. C. Neural basis of corruption in power-holders. *eLife*. 2021. No 10. URL: <https://doi.org/10.7554/eLife.63922>.
- [33] Niu B., Li Y., Ding X., Shi C., Zhou B., Gong J. Neural correlates of bribe-taking decision dilemma: An fNIRS study. *Brain and Cognition*. 2023. Vol. 166. URL: <https://doi.org/10.1016/j.bandc.2023.105951>.
- [34] Mourão L. Neuroscience: A New Model for Anticorruption Policies? 2018. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3103099>.
- [35] Jaber-López T., García-Gallego A., Perakakis P., Georgantzis N. Physiological and behavioral patterns of corruption. *Frontiers in behavioral neuroscience*. 2014. No. 8. URL: <https://doi.org/10.3389/fnbeh.2014.00434>.
- [36] Dimant E., Schulte T. The Nature of Corruption: An Interdisciplinary Perspective. *German Law Journal*. 2016. No. 17. P. 54–72. URL: <https://doi.org/10.1017/S2071832200019684>.
- [37] Chen Y., Ding Y., Mao L., Pan Y., Wang X. How corruption prevails: A laboratory experiment. *China Economic Review*. 2024. Vol. 88. URL: <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2024.102290>.

- [38] Nese S. Cognitive psychology concepts for understanding corrupt behavior. *The U4*. URL: <https://www.u4.no/cognitive-psychology-concepts-for-understanding-corrupt-behaviour> (access date: 01.01.2025).
- [39] Blavatsky P. Obesity of politicians and corruption in Ukraine in 2000–2020 – Reply. *Econ Transit Institut Change*. 2021. No. 29. P. 361–365. URL: <https://doi.org/10.1111/ecot.12272>.
- [40] Hasty J. Anthropology of Corruption. *Oxford Bibliographies Online*. Last Modified: 22 November 2024. URL: <https://doi.org/10.1093/obo/9780199766567-0292> (access date: 02.12.2025).
- [41] Salcedo-Albarán E. León-Beltrán I. Rubio M. Feelings, Brain and Prevention of Corruption. *International Journal of Psychology Research*. 2008. Vol. 3. No. 3. URL: https://www.researchgate.net/publication/256001434_Feelings_Brain_and_Prevention_of_Corruption.
- [42] Geller B., Martynenko N. Issues of Combating Corruption Oriented Crimes: Forensic Science Aspect. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. 2022. No. 28(3). P. 47–63. URL: <https://doi.org/10.32353/khrife.3.2022.04>.
- [43] Criminalizing. *Cambridge Dictionary / English Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/criminalizing> (last accessed: 02.12.2025).
- [44] Driver J. The History of Utilitarianism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2025 Edition)*. Edward N. Zalta, Uri Nodelman (Eds.). URL: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2025/entries/utilitarianism-history>.
- [45] Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (станом на 17.07.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 02.12.2025).
- [46] Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1–212-24) від 07.12.1984 № 8073-X (станом на 01.09.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 02.12.2025).
- [47] Старинський М. Нейтралізація норм права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2017. Вип. 45. Т. 1. С. 35–37. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5f3734b2-474c-471b-b1d4-d0bfe29405bb/content>.
- [48] Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII (станом на 12.09.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 02.12.2025).
- [49] Aunger R., Curtis V. Kinds of behaviour. *Biology & Philosophy*. 2008. Vol. 23. No. 3. P. 317–345. URL: <https://doi.org/10.1007/s10539-007-9108-4>.
- [50] Oaksford M. Rational explanation of irrational behaviour. *Cognitive Studies: Bulletin of the Japanese Cognitive Science Society*. 2022. Vol. 29. No. 3. P. 327–330. URL: <https://doi.org/10.11225/cs.2022.042>.
- [51] Enke B., Graeber T., Oprea R. Complexity and Hyperbolic Discounting (2023, March). *NBER Working Paper* No. 24–048. URL: <https://ssrn.com/abstract=4393388>.
- [52] Gottfredson M. R., Hirschi T. *A general theory of crime*. 1990. Stanford University Press. URL: <https://psycnet.apa.org/record/1990-97753-000>.
- [53] Grasmick H. G., Tittle C. R., Bursik R. J., Arneklev B. J. Testing the Core Empirical Implications of Gottfredson and Hirschi’s General Theory of Crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*. 1993. No. 30(1). P. 5–29. URL: <https://doi.org/10.1177/0022427893030001002>.

- [54] Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII (станом на 25.03.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 02.12.2025).
- [55] Sellitto M., Ciaramelli E., di Pellegrino G. Myopic Discounting of Future Rewards after Medial Orbitofrontal Damage in Humans. *Journal of Neuroscience*. 2010. Vol. 30. No. 49. P. 16429–16436. URL: <https://doi.org/10.1523/jneurosci.2516-10.2010>.
- [56] Aarts E., Roelofs A., Franke B., Rijpkema M., Fernández G., Helmich R., Cools R. Striatal Dopamine Mediates the Interface between Motivational and Cognitive Control in Humans: Evidence from Genetic Imaging. *Neuropsychopharmacology*. 2010. No. 35. P. 1943–1951. URL: <https://doi.org/10.1038/npp.2010.68>.
- [57] Heatherton T. F., Wagner D. D. Cognitive neuroscience of self-regulation failure. *Trends in cognitive sciences*. 2011. No. 15(3). P. 132–139. URL: <https://doi.org/10.1016/j.tics.2010.12.005>.

REFERENCES

- [1] On National Security of Ukraine: Law of Ukraine (2018, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
- [2] Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case regarding the constitutionality of the provision... of the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the list of positions of scientific workers...» No. 9-rp/2001 (2001, June 19). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-01#Text>.
- [3] Constitution of Ukraine (1996, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
- [4] On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated September 14, 2020 «On the National Security Strategy of Ukraine: Decree of the President of Ukraine No. 392/2020 (2020, September). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.
- [5] Murach, D. V. (2024). The argument of inefficiency of proactive legal means as ways to combat corruption. *Reforming the legal system in the context of European integration processes: materials of the VIII International Scientific and Practical Conference*, 187–192. Retrieved from <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/96385>.
- [6] Our Work in Ukraine. (n.d.). *Transparency International*. Retrieved from <https://www.transparency.org/en/countries/ukraine>.
- [7] Belyaev, D., Villeneuve, J. P., & Mugellini, G. (2025). Framing corruption in Ukraine: a two-decade scoping review of academic and organizational perspectives. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 33(1), 109–128. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/25739638.2025.2457818>.
- [8] Khambekova, K., Los, A., & Huss, O. (2021). Corruption framing and formation of action strategies: case of regional civil society organizations in Ukraine. *Crime Law and Social Change*, 76, 277–297. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s10611-021-09966-x>.
- [9] Soldatenko I., Chub O., Kopina O. (2025). Journalism and the Right to Information as Tools for Combating Corruption in Ukraine: Assessment of Media Access to Anti-Corruption Authorities. *Access to Justice in Eastern Europe*, 8(2), 9–37. Retrieved from <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-8.2-a000103>.
- [10] Marysyuk, K., Tomchuk, I., Denysovskyi, M., Geletska, I., & Khutoryni, B. (2021). «Diia. Digital state» and E-Government Practices as Anti-Corruption Tools in Ukraine. *WSEAS Transactions on Environment and Development*, 17, 885–897. Retrieved from <https://doi.org/10.37394/232015.2021.17.83>.

- [11] Kravtsov, S., Orobets, K., Shyshpanova, N., Vovchenko, O., & Berezovska-Chmil, O. (2024). Progress and Challenges in Combating Corruption in Ukraine: Pathways Forward. *Journal of Strategic Security*, 17(2), 28–43. Retrieved from <https://doi.org/10.5038/1944-0472.17.2.2223>.
- [12] Belyaev, D., Villeneuve, J. P., & Mugellini, G. (2025). Framing corruption in Ukraine: a two-decade scoping review of academic and organizational perspectives. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 33(1), 109–128. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/25739638.2025.2457818>.
- [13] Vaitsekhovska, O., Iakymchuk, N., Shchokin, Y., Vorotina, N., & Korchak, N. (2021). Combating corruption in the public sector: international legal standards and their implementation in the legislation of Ukraine. *Studies of Applied Economics*, 39(6). Retrieved from <https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5302>.
- [14] Kisil, Z., & Tarasenko, O. (2022). International experience in preventing corruption as a vector for creating a national anti-corruption strategy in Ukraine. *Social and Legal Studies*, 5(3), 9–15. Retrieved from <https://doi.org/10.32518/2617-4162-2022-5-3-9-15>.
- [15] Králiková, M. (2021). Importing EU norms: the case of anti-corruption reform in Ukraine. *Journal of European Integration*, 44(2), 245–260. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/07036337.2021.1872559>.
- [16] Holovach, V., & Holovach, T. (2021). Legislative activity and corruption in Ukraine. *Krytyka Prawa. Niezależne Studia Nad Prawem*, 13(3), 159–175. Retrieved from <https://doi.org/10.7206/KP.2080-1084.478>.
- [17] Varnalii, Z., Onyshchenko, S., Maslii, O., & Filonych, O. (2020). Prerequisites for Shadowing and Corruption in the Construction Business of Ukraine. In V. Onyshchenko et al. (Eds.), *Proceedings of the 3rd International Conference on Building Innovations. ICBI 2020* (Lecture Notes in Civil Engineering, Vol. 181). Springer, Cham. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-030-85043-2_73.
- [18] Syniavska, O., & Pushko, O. (2021). Some Issues of Corruption Risk Assessment in the Activities of State Bodies, Legal Entities (in Case Study of the Aviation Industry of Ukraine). In M. Nechyporuk et al. (Eds.), *Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering – 2021. ICTM 2021* (Lecture Notes in Networks and Systems, Vol. 367). Springer, Cham. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-030-94259-5_52.
- [19] Nadochyieva, A. (2022). Features Of The Criminal-Legal Characteristics Of The Provisions Of Part 2 Of Article 201–2 Of The Criminal Code Of Ukraine In The Context Of Combating Corruption In Ukraine. *European Political and Law Discourse*, 9, 98–106. Retrieved from <https://doi.org/10.46340/eppd.2022.9.6.7>.
- [20] Karaman, O., Kurylo, V., Yurkiv, Y., Stepanenko, V., & Stepanenko, V. (2024). Prospects for overcoming academic dishonesty in Ukraine in order to eliminate corruption and shadow schemes. *Scientific Herald of Uzhhorod University. Series «Physics»*, 55, 1018–1028. Retrieved from <https://doi.org/10.54919/physics/55.2024.101hf8>.
- [21] Hasiuk, I., Darmanska, I., & Nahorni, Y. (2023). Factor analysis of causes of corruption risks in the educational and scientific sphere of Ukraine. *International Journal of Educational Development*, 100. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2023.102803>.
- [22] Astramowicz-Leyk, T., Nagornyak, T., Natalina, N., Osmolovska, A., & Yurkovsyi, V. (2023). Anti-Corruption Policy in Ukraine During the War with Russia. *Prawo i Więż*, 3(46), 551–575. Retrieved from <https://doi.org/10.36128/PRIW.VI46.660>.

- [23] Vindman, E. (2024). Corruption in the United States and Ukraine. *Grand Corruption*, 84–87. Retrieved from <https://doi.org/10.4324/9781032719344-8>.
- [24] Getman, A., Kostohryz, Y., Yaroshenko, O., Protsiuk, I., & Nesterovych, O. (2025). Corruption offences in the labour sector in Ukraine. *Kriminologija & socijalna integracija*, 33(1), 72–84. Retrieved from <https://doi.org/10.31299/ksi.33.1.4>.
- [25] Cifuentes-Faura, J. (2024). Government transparency and corruption in a turbulent setting: The case of foreign aid to Ukraine. *Governance*, 37(2), 659–670. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/gove.12835>.
- [26] Riezniak, S., & Lee, H.-B. (2021). Citizens' Perception of Corruption and Transparency as Determinants of Public Trust in Local Government in Ukraine. *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 21(2), 225–258. Retrieved from <https://doi.org/10.31297/hkju.21.2.2>.
- [27] Gisladottir, J., Sigurgeirdottir, S., Ragnarsdóttir, K. V., & Stjernquist, I. (2021). Economies of Scale and Perceived Corruption in Natural Resource Management: A Comparative Study between Ukraine, Romania, and Iceland. *Sustainability*, 13(13). Retrieved from <https://doi.org/10.3390/su13137363>.
- [28] Pop-Eleches, G., & Robertson, G. (2024). Do reforms reduce corruption perceptions? Evidence from police reform in Ukraine. *Post-Soviet Affairs*, 40(5), 345–361. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/1060586X.2024.2321833>.
- [29] Markovska, A., Serdiuk, O., & Soldatenko, I. (2025). Trust as a weapon of war: fighting corruption and corporate crime in Ukraine. *Crime Law and Social Change*, 83. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s10611-024-10191-5>.
- [30] Richter, M. M. (2023). «Call the Bluff» or «Build Back Better» – Anti-corruption reforms in post-war Ukraine. *Global Policy*, 14, 611–622. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/1758-5899.13251>.
- [31] Holovkin, B. M., Semenyshyn, M., Tavolzhanskyi, O. V., Lysodyed, O. V., & Smetanina, N. V. (2023). Fight against Corruption-Related Crimes in Wartime in Ukraine. *International Annals of Criminology*, 61(3-4), 384–409. Retrieved from <https://doi.org/10.1017/cri.2023.31>.
- [32] Hu, Y., Hu, C., Derrington, E., Corgnet, B., Qu, C., & Dreher, J. C. (2021). Neural basis of corruption in power-holders. *eLife*, 10. Retrieved from <https://doi.org/10.7554/eLife.63922>.
- [33] Niu, B., Li, Y., Ding, X., Shi, C., Zhou, B., & Gong, J. (2023). Neural correlates of bribe-taking decision dilemma: An fNIRS study. *Brain and Cognition*, 166. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.bandc.2023.105951>.
- [34] Mourão, L. (2018). Neuroscience: A New Model for Anticorruption Policies? Retrieved from <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3103099>.
- [35] Jaber-López, T., García-Gallego, A., Perakakis, P., & Georgantzis, N. (2014). Physiological and behavioral patterns of corruption. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, 8. Retrieved from <https://doi.org/10.3389/fnbeh.2014.00434>.
- [36] Dimant, E., & Schulte, T. (2016). The Nature of Corruption: An Interdisciplinary Perspective. *German Law Journal*, 17, 54–72. Retrieved from <https://doi.org/10.1017/S2071832200019684>.
- [37] Chen, Y., Ding, Y., Mao, L., Pan, Y., & Wang, X. (2024). How corruption prevails: A laboratory experiment. *China Economic Review*, 88. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2024.102290>.

- [38] Naset, S. (n.d.). Cognitive psychology concepts for understanding corrupt behavior. *The U4*. Retrieved from <https://www.u4.no/cognitive-psychology-concepts-for-understanding-corrupt-behaviour>.
- [39] Blavatsky, P. (2021). Obesity of politicians and corruption in Ukraine in 2000–2020 – Reply. *Economics of Transition and Institutional Change*, 29, 361–365. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/ecot.12272>.
- [40] Hasty, J. (2024). Anthropology of Corruption. *Oxford Bibliographies Online*. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/obo/9780199766567-0292>.
- [41] Salcedo-Albarán, E., León-Beltrán, I., & Rubio, M. (2008). Feelings, Brain and Prevention of Corruption. *International Journal of Psychology Research*, 3(3). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/256001434_Feelings_Brain_and_Prevention_of_Corruption
- [42] Geller, B., & Martynenko, N. (2022). Issues of Combating Corruption Oriented Crimes: Forensic Science Aspect. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*, 28(3), 47–63. Retrieved from <https://doi.org/10.32353/khrife.3.2022.04>.
- [43] Criminalizing. (n.d.). *Cambridge Dictionary / English Dictionary, Translations & Thesaurus*. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/criminalizing>.
- [44] Driver, J. (2025). The History of Utilitarianism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2025 Edition). Retrieved from <https://plato.stanford.edu/archives/fall2025/entries/utilitarianism-history>.
- [45] Criminal Code of Ukraine (2001, April). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
- [46] Code of Ukraine on Administrative Offenses (Articles 1–212-24) (1984, December). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
- [47] Starynskyi, M. (2017). Neutralization of legal norms. *Scientific Herald of Uzhhorod National University. Series «Law»*, 45(1), 35–37. Retrieved from <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5f3734b2-474c-471b-b1d4-d0bfe29405bb/content>.
- [48] On Prevention of Corruption: Law of Ukraine (2014, October). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
- [49] Aunger, R., & Curtis, V. (2008). Kinds of behaviour. *Biology & Philosophy*, 23(3), 317–345. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s10539-007-9108-4>.
- [50] Oaksford, M. (2022). Rational explanation of irrational behaviour. *Cognitive Studies: Bulletin of the Japanese Cognitive Science Society*, 29(3), 327–330. Retrieved from <https://doi.org/10.11225/cs.2022.042>.
- [51] Enke, B., Graeber, T., & Oprea, R. (2023). Complexity and Hyperbolic Discounting. *NBER Working Paper*, 24–048. Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=4393388>.
- [52] Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford University Press. Retrieved from <https://psycnet.apa.org/record/1990-97753-000>.
- [53] Grasmick, H. G., Tittle, C. R., Bursik, R. J., & Arneklev, B. J. (1993). Testing the Core Empirical Implications of Gottfredson and Hirschi's General Theory of Crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 30(1), 5–29. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/0022427893030001002>.
- [54] On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine: Law of Ukraine (2014, October). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

- [55] Sellitto, M., Ciaramelli, E., & di Pellegrino, G. (2010). Myopic Discounting of Future Rewards after Medial Orbitofrontal Damage in Humans. *Journal of Neuroscience*, 30(49), 16429–16436. Retrieved from <https://doi.org/10.1523/jneurosci.2516-10.2010>.
- [56] Aarts, E., Roelofs, A., Franke, B., Rijkema, M., Fernández, G., Helmich, R., & Cools, R. (2010). Striatal Dopamine Mediates the Interface between Motivational and Cognitive Control in Humans: Evidence from Genetic Imaging. *Neuropsychopharmacology*, 35, 1943–1951. Retrieved from <https://doi.org/10.1038/npp.2010.68>.
- [57] Heatherton, T. F., & Wagner, D. D. (2011). Cognitive neuroscience of self-regulation failure. *Trends in Cognitive Sciences*, 15(3), 132–139. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.tics.2010.12.005>.

Катерина Дмитрівна Янішевська

Кандидат юридичних наук, доцент

Доцент кафедри кримінально правових дисциплін та судочинства

Навчально-науковий інститут права

Сумського державного університету

40000, вул. Петропавлівська, 59, Суми, Україна

email: k.yanishevaska@yur.sumdu.edu.ua

Kateryna D. Yanishevskya

Candidate of Law, Associate Professor

Associate Professor of Criminal Legal Disciplines and Proceedings Department

Academic and Research Institute of Law

Sumy State University

40000, 59 Petropavlivska St., Sumy, Ukraine

email: k.yanishevaska@yur.sumdu.edu.ua

Дмитро Васильович Мурач

Аспірант

Навчально-науковий інститут права

Сумського державного університету

40000, вул. Петропавлівська, 59, Суми, Україна

email: d.v.murach@gmail.com

Dmytro V. Murach

PhD student

Academic and Research Institute of Law

Sumy State University

40000, 59 Petropavlivska St., Sumy, Ukraine

email: d.v.murach@gmail.com

Рекомендоване цитування: Янішевська К. Д., Мурач Д. В. Антикорупційний елемент забезпечення національної безпеки України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2026. Том 33. №2. С. 184–205. <https://doi.org/10.31359/1993-0909.2026.33.2.184>.

Suggested Citation: Yanishevskya, K. D., & Murach, D. V. (2026). The Anti-Corruption Component of National Security Assurance in Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 33(2), 184–205. <https://doi.org/10.31359/1993-0909.2026.33.2.184>

Дата першого надходження статті до видання: 23.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.03.2026

Дата публікації (оприлюднення): 30.06.2026

Ця робота ліцензується відповідно до
Creative Commons Attribution 4.0 International License